

להתמסר לצליל המהדהד

במשך שמונה שנים, בביתו של מורה בצפון הודו, למדה אסנת אלכביר ציור, שירה וריקוד על פי התרבות המקומית. היא הבינה שהאמנויות האלה הן הווייה אחת שלמה המתחברת למסורת עתיקת יומין, אבל גם לכאן ולעכשיו. היום היא מביאה את האמנויות ההודיות הללו לישראל ומחברת בין שתי התרבויות

| כתב: יותם יעקבסון

שיעור בסבלנות

זו היתה ראשיתה של תקופה שנמשכה שנה שלמה ועוד שמונה שנים שבמהלכן שהתה אסנת בהודו, רוב הזמן בוורנאסי, והתוודעה לטכניקות האמנות, לעומק ההגות ולעושר התרבות ההודית. בשיחתנו סיפרה כיצד פרצה גבולות פנימיים של ציפייה וסבלנות. את בודהדו, המורה הראשון שלה לריקוד, הכירה בהופעה. בספרה "במפגש הנהרות", שבו היא מספרת על חייה בהודו, כתבה: "הוא רקד כנער, הסתובב, רקע ברגליו. כל כך הרשים אותי, שהחלטתי לבקר בביתו ביום המחרת". בפעם הראשונה שהקישה על דלתו הוא שאל אותה מאיפה באה. כשהשיבה שבאה מישראל, הוא ענה: את בטח גיבורה וחזקה. תבואי מחר. "הדברים נשמעו לי ציניים ומנוכרים, אבל החלטתי לא לוותר. כשהתייצבתי בביתו למחרת הוא שילח אותי שוב. במשך שנה שלמה חיזרתי אחריו. כשניאות לקבל אותי, היה מוכן רק ללמד אותי לצייר". חלק ניכר מאותה שנה עשתה אסנת בבית המורה, שלימים היה לגורו שלה. אף שלא לימד אותה ישירות, היא צפתה בשיעורים שנתן לתלמידים אחרים, ראתה אותו מצייר, מתאמן ושר. בדיעבד, היא אומרת, שיעורי הציור שנתן לה היו הכרחיים כדי להגיע לשחרור התנועה של פרקי כף היד. בתום שנה החליטה אסנת לשוב ארצה. ביום הטיסה באה להיפרד מהמורה שלה. הוא הפתיע אותה כשמסר לה רשימה ארוכה של מצרכים, שכללה פרחים, אורז, סרט אדום

דרך ארוכה עשתה אסנת אלכביר מישראל להודו ומהודו לישראל, ונדמה שעתה היא מרחפת במרחב הבלתי מוגדר שבין שתי המדינות, מרחב שאינו גיאוגרפי. בפגישתנו בבית קפה תל אביבי היא התוותה את דרכה בתנועות ידיים פתלתולות, מרפרפות, ובשלל הבעות מסוגננות. מקורן של התנועות, השזורות באופן בלתי נפרד בשפתה הפרטית, הם בקטאק (Kathak) – אמנות הריקוד הצפון הודית.

את צעדיה הראשונים על אדמת הודו עשתה אסנת זמן קצר לאחר שהשתחררה מהצבא. תמיד חלמה להיות רקדנית, אבל היא נדחפה ללימודים אחרים, לימודי כימיה תעשייתית בטכניון. "הצבא תוחם אותנו מכל הכיוונים. החופש שבא אחריו מבלבל. אז מנסים לחפש גבולות וליצור אותם". זמן קצר לפני תחילת הלימודים באה ההתפכחות. "זה לא היה נכון לי", היא אומרת ומתארת איך ברחו אל המקומות שדיברו אליה באמת. "בדרך מקרה פגשתי שני מורים ליוגה. אחד מהם הוא בטיסט, בנו של הפנטומימאי מרסל מרסו, שגם אותו הכרתי לימים. בהמלצתו של מרסל מרסו נסעתי להודו כדי ללמוד את ריקוד הקטאקאלי, אמנות ריקוד ייחודית למחוז קרלה (Kerala) הדרומי. "באותם ימים לא הייתי בקיאה במושגים. 'קטאקאלי' נשמע לי כמו 'קטאק', וכך קרה שמיד לאחר שהגעתי להודו התגלגלתי לראות מופע קטאק מדהים בדלהי. הוקסמתי. בעקבות הצפייה במופע נסעתי לוורנאסי (Varanasi) ללמוד".

א אחת מ-108 תנוחות הריקוד הקלאסי, כפי שהן מוצגות במקדש צ'ידמבראם (Chidambaram) בטמיל נאדו, דרום הודו
צילום: יותם יעקבסון

↑ ה"ראגה" היא מושג מפתח במוזיקה ההודית הקלאסית, תבנית מלודית לקומפוזיציה ואלתור צילום: באדיבות אסנת אלכביר

גם את החולשות שלו", מספרת אסנת ומגלה שלצד השיעורים שהעבירו לה רבים ממוריה, הם גם המשיכו כל ימיהם ללמוד אצל מורים בכירים מהם.

להבין את הראגה

אסנת שבה ארצה לחודש בלבד, ומיהרה לשוב להודו. שם נשארה כשמונה שנים ולמדה עם המורה עד יום מותו. עם השנים למדה את הדרך ההודית. זו לא היתה דרך קצרה. "לפעמים לא היה לי ברור כמה כבוד אני צריכה לתת למורה – האם עלי לגעת בכפות רגליו כמקובל? לעזור בעבודות הבית? היה לי הרבה יותר נוח לשלם", היא מודה, "אבל הגורו לא דרש ממני דבר, רק שאלמד. למעשה, שעות האימונים היו התמורה הגדולה ביותר שיכולתי לתת לו". כדי להקנות לאסנת ידע נוסף שלח אותה המורה אל מורים אחרים, לשירה ולתופים. בהדרגה היא היתה לתלמידתם של עוד כמה מורים. את עיקר מרצה וזמנה הקדישה לאימונים.

כששאלתי את אסנת על רגעי כעס, תסכול ואולי זרות, היא סיפרה לי על אחת מהופעותיה הראשונות בהודו. "עליתי לבמה כדי להוכיח לעצמי ולכולם שאני כבר שולטת ברזי הריקוד. הטכניקה שלי היתה טובה מאוד, אבל זה לא מה שהמורה שלי רצה לראות. עשר דקות לאחר שעליתי לבמה הוא קרא במיקרופון לפני כל הקהל: 'די לשחצנות שלך, רדי מהבמה!'. עזבתי

ואבקה אדומה, דרש ממנה לצאת לשוק, לקנות את כל המוצרים ולשוב אליו. כשחזרה, פרש את המוצרים שהביאה וערך עבורה טקס שבמהלכו ביקש ממנה לחזור אחריו ולדקלם מנטרה שמלמל. ואז לימד אותה את הריקוד הראשון.

"זה היה ריקוד שהורכב מהאנג'לי (Añjali Mudrā), תנוחת השלום – תנועת הידיים שאותה עושים בעת ברכת שלום או מתן כבוד) שנפתחה לתנועת חיבוק של העולם, כמו לוטוס מנץ. זה היה ריקוד של אמירת תודה לאדמה ולעולם. פרצתי בבכי. שנה שלמה חיכיתי לרגע הזה, ועכשיו, כשבא, הייתי מאושרת. בכיתי גם על השנה שחלפה בלי שלמדתי ממנו, אבל המורה שלי צחק ושאל אותי: 'סבלנות לימדתי אותך?'. המעמד הזה היה הרגע שבו אסנת התקבלה בתור תלמידה על ידי המורה. זה המעמד המכונן את שרשרת ההוראה העוברת מדור לדור והחוזרת מאות שנים לאחור; מעמד טעון שבו המורה, לאחר בחינה ממושכת של כנות כוונותיו, נכונותו וכישוריו הבסיסיים של התלמיד, ניאות לקבלו ומעביר לו בהאזנה ישירה את סך הידע שצבר. אין מדובר בהוראה מהסוג המוכר במערב, המצטמצם לשעות קבועות ולנושא מסוים. ההוראה הקלאסית בהודו, ולא משנה באיזה תחום, חלה על כל שעות היממה, ניזונה מקשר ממושך, אינטנסיבי ואישי בין המורה לתלמיד וחובקת ביטויים רבים בהווה האנושית. "כשחיים עם המורה ועם משפחתו רואים

↑ מבקשת להוליך את תלמידיה דרך התנסויות של צפייה במופע, לימוד תנועות, האזנה למוזיקה ותרגול שירה צילום: באדיבות אסנת אלכביר

תעודת זהות
ארץ לידה: ישראל
עיסוק: אמנית, מרצה ומופיעה
פרסומים: במפגש הנהרות, הוצאת מודן 2003
מוטו: לראות את היופי בכל דבר

שלה כאן, בעודה עסוקה בניסיון תמידי לגשר בין התרבויות. בארץ החלה אסנת לעסוק בהוראת ריקוד ושירה, בהדרגת מסעות להודו וגם בהוראה במסגרות אקדמיות – ברימון, בסמינר לוינסקי, באוניברסיטה העברית בירושלים ובאוניברסיטת תל אביב. בהוראה היא מתעקשת שלא לוותר על ממד החוויה והרגש, ומבקשת להוליך את תלמידיה דרך התנסויות של צפייה במופעים, דרך האזנה למוזיקה, דרך תרגול של תנועות ושל שירה. "אין ספק שהמסגרת התרבותית בהודו, שמכילה את הצורך התמידי ללמוד ולגלות את העצמי, מאפשרת את לימוד האמנות ואת מימושה כדרך חיים", היא אומרת.

בספר לימודים גיאוגרפי על הודו, לתלמידי כיתות ה'ו', ('הודו – להכיר עולם אחר', הוצאת מט"ח, ערכה צביה פיין), שובצו קטעים שכתבה אסנת. הקטעים הופיעו במסגרת שנקראה "מפנקסה של אסנת", והם נועדו לקרב את התלמיד באופן חווייתי אל הודו מלאת הצבעים בשפע התרבותי, לבטא היבטים שונים בחוויית הטיוול בהודו ולתת משהו מהראסה (rasa) – סך החוויות החושיות שעוברות אל הצופה או המאזין במפגש שלו עם האמנות ההודית הקלאסית, ובפרט עם אמנויות הבמה.

בימים אלה היא עמלה על כתיבת כמה ספרים: ספר של אגדות ילדים הודיות שילווה בדיסק עם שירים שהיא כתבה, הלחינה ושרה, וגם ספרי עיון שיעסקו במוזיקה ובריקוד ההודיים הקלאסיים. עוד פרויקט, שאסנת רואה בו חשיבות רבה, הוא תוכנית "שפה משותפת", שבמשך שלוש שנים ערכה בפסטיבל עכו עם סטודנטים ערבים ויהודים. מדי שנה במשך שלושה חודשים לימדה את הסטודנטים טכניקות מחול הודי קלאסי בדגש על תנוחות ידיים והבעות פנים. "בפרויקט אספנו סיפורים מהתרבות המקומית וההודית והמחזנו אותם בעברית-ערבית השזורה במחוות מתוך טכניקת הסיפור ההודית".

יותם יעקבסון – חבר מערכת "מסע אחר", מורה דרך בארץ ולאורך נתיבי הסחר הקדומים באסיה. מלמד ומרצה במוסדות שונים, כותב ומצלם
Yotam.jac@gmail.com

בבושת פנים ובזעם כבוש. במשך שבוע שלם סירבת לדבר איתו. היום אני מבינה מה היה לו חסר בי, ומה רצה שאפיק מעצמי. אני מעריצה אותו על האומץ שהיה לו".

כאן, בישראל, לצד הכבוד למורשת ההודית הקלאסית, אסנת מעזה לפרק את הדרך ואת התכנים ולהרכיב מהם משהו חדש. "חשוב לי לתקשר עם המקום שבו אני נמצאת. אמנות תמיד מתרחשת בתוך הקשר", היא מסבירה ומבארת באוזני מעט את פשר ה"ראגה" – מושג מפתח במוזיקה ההודית הקלאסית, שמשליך לדעתה על התרבות כולה. "בהודו הצליל, מעבר להיותו מוזיקלי, נתפס כישות אלוהית שבכוחה ליצור ולכוונן מציאות. וכך הראגה היא בעצם לא רק סולם מוזיקלי, אלא תבנית מלודית לקומפוזיציה ואלתור. לראגות יש זמן ומקום. אי אפשר לבצע ראגה של בוקר בערב, ואי אפשר לנגן ראגה של אביב בסתיו. לראגות יש אפילו מין – יש בהן זכריות ויש נקביות. הן לא מולחנות, וחלק גדול מהן מאולתר על בסיס התבנית המלודית. בראגה יש ממד שמתגלה, ולכן מבצעים אותה באלתור. משום כך אי אפשר לשיר את אותה הראגה פעמיים. כדי לשיר ראגה באמת האמן צריך להיות מחובר מצד אחד להווייה גדולה של 'כאן ועכשיו', ומצד אחר להיות קשור אל מורשת תרבותית עתיקת יומין ולידע עמוק. שלא כמו לחנים מערביים, על ראגה לא חותמים. אף אחד לא יודע מי חיבר את הראגות ומתי. הן כמו התגלות של הדהוד קוסמי". ועוד היא מוסיפה: "בהשתהות שבין שני צלילים יש מקום להתגלות. זה סוג של מהלך שבעזרתו דברים נחשפים, הן אצל המנגן והן אצל המאזין. ככל שההיכרות עם הראגה עמוקה יותר, נחשפים בה רבדים נוספים. אי אפשר ללמד את הראגה באופן מולחן. אז ניטלים ממנה כל הרבדים שהם עיקר יופייה. כדי לאלתר, צריך להיות מחובר למקום, לזמן ולהלך הרוח של אותו הרגע. לקיים את כללי השירה, ולדעת מתי ואיך לשבור אותם".

מחפשת שפה משותפת

נדמה שאת המהלך העדין הזה של קיום הכללים ושירתם מקיימת אסנת גם בארץ, דרך העשייה

הידעתם? מדענים מנסים להרבות חיידקים שמפרקים פלסטיק בכדי לסייע לעולם יחוק יותר.

קורא מגזין גלילי ידעים כיצד המדע נרתם לסוגת האקולוגיה

רוצים לדעת עוד על מגזין גלילי? הציצו בעמוד הבית – עמ' 6

תעודת זהות

שנת לידה: 1935

ארץ לידה: ישראל

משפחה: נשוי לבתיה, אב לשלושה,

סב לשבע נכדות

עיסוק: נופן

ספרים: פרחי הגליל (עם ברכה לוי אביגד - ציירה, וצבי זילברשטיין), המחלקה לחינוך ותרבות של עיריית חיפה, 1967; פרחי בר - מנגב עד חרמון, מסדה, 1970; נופים וטבע מנגב עד חרמון, עם עובד, 1976; עת לנדוד ועת לדגור (עם יגאל לבנה - צילם), מסדה, 1977; אלה מסעי ענת ממטולה עד אילת (עם ע. הלל), מסדה, 1980; שלום, ספארי! (עם ע. הלל), מסדה, 1980; ארץ הצבי והיעל (2 כרכים), מסדה - רשות שמורות הטבע, 1981; הכרך "עופות" באנציקלופדיה החי והצומח של ארץ ישראל, משרד הביטחון - ההוצאה לאור והחברה להגנת הטבע, *The Birds of Israel*, London: 1982; Christopher Helm, 1987; בארץ אהבתי, מסדה, 1988; מדריך מצולם לציפורים בישראל (עם יוסי אשבול), כתר, 1990; על עשב השדה וחית הארץ, מסדה, 1991; בשבילי ארץ התנין, מודן, 2006; לעבדה ולשמרה, הוצאת אריאל, 2008.

מוטו: שיהיה שלום. שיהיה שקט ושלווה בארץ הזאת. לנו ולהם.